

MÜLTECİLERİN TÜRKİYE'DEKİ DURUMLARINA DAİR GÖZLEMLER

Nisan 22, 2016

Geçici Korumaya Kayıt

Özellikle Suriye sınırında bulunan Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa gibi iller başta olmak üzere, farklı illerden bildirildiği üzere, Şubat 2016'dan itibaren kişilerin geçici korumaya (G.K.) kayıt olmaları giderek zorlaşmış, geçici koruma kartlarının basımı neredeyse durdurulmuş durumdadır.

Geçtiğimiz sene İzmir'de kayıt olup, geçici koruma kartı olarak sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerinden faydalanmak isteyenlerin gittiği ve polislerin kişilerin kimlik bilgileri, parmak izleri ve fotoğraflarını çektiği 5 tane kayıt merkezi vardı. Kayıt merkezlerinin sayısı önce ikiye düşürüldü ve 18 Nisan 2016'da kayıt merkezi sayısı bire düştü. Bu merkezde kayıt için randevu tarihleri veriliyor, kaydın kendisi ise daha sonraki bir tarihte gerçekleşiyor.

İzmir ve başka yerlerde, geçici koruma kaydına erişim ve geçici koruma kartını almak aylar sürüyor. Yeni prosedüre göre, geçici korumaya kayıt olmak isteyenler öncelikle kayıt randevusu almak durumunda. Kayıt işlemlerinden sorumlu Yabancılar Polisine gittiklerinde, kendilerine aile ismi, ailede kaç kişi olduğu soruluyor ve randevu tarihinin yazılı olduğu bir kağıt veriliyor. İzmir'de kayıt olmak için verilen randevu tarihleri sadece Pazartesi verildiği için kayıt olmak isteyenler Pazartesi kayıt merkezine gitmek zorundalar. 13 Nisan 2016 tarihi itibarıyla, kayıt randevusu olarak 30 Haziran 2016 tarihi veriliyor. Kayıt tarihinde, bütün aile kayıt merkezine gidiyor; kimlik bilgileri, parmak izleri alınıyor ve fotoğrafları çekiliyor. Kendileri ile mülakat yapılıyor, kayıtları tamamlanıyor ve İl Göç İdaresi tarafından kendilerine geçici koruma kimlik kartı veriliyor.

18 Nisan 2016'da Mülteci-Der aktivistleri, kayıt olmak üzere İzmir Yabancılar Şube'sine giden bazı başvuru sahiplerine eşlik etmiştir. Dışarıda kalabalık bir grup olmasına rağmen kişilerin içeri girmesine izin verilmemiştir, kişilerin dışarıda sıraya girmesi beklenmiştir. Kişiler içeri beşerli gruplar olarak alınmışlardır. İçeri gizlice girmeye çalışanlar sert müdahaleler ile dışarı çıkarılmıştır. Kişilerin sırayı girmeleri gerektiğini bağıarak söyleyen bir polis memuru: "Hayvan gibi davranmayın, insan olun!" diye de bağırmıştır. Merkezin girişindeki çiçekleri sulayan bir başka memur ise bekleyen kişilerin üzerine doğru su sıkmıştır. Sinirlenen memur 10:40 civarında kişilerin sıraya girmiyor oluşunu bahane ederek randevu tarihi verme işlemini

durdurduğunu beyan etmiştir. Kişilere daha sonra ne zaman gelmeleri gerektiği ve kayıt randevu tarihlerinin tekrar ne zaman verileceği konusunda herhangi bir bilgi vermemiştir.

Geçici korumaya başvurmak isteyen Mülteci-Der başvuruçuları, kayıt randevu tarihi almak için defalarca yetkililere başvurduklarını fakat elleri boş döndüklerini söylemiştir. Hizmetlere erişemeyecek olmalarını bilmelerine rağmen bu zorlu erişim koşulları nedeni ile birçok başvuruçuyu kayıt olmaya çalışmaktan vazgeçmiştir.

Bir Mülteci-Der başvuruçusunun 6 Nisan 2016 tarihinde Mülteci-Der'e bildirdiğine göre, 11 ve 13 yaşındaki iki oğlu dışında bütün ailesi geçici koruma kartına sahiptir. Her Pazartesi günü polis tarafından işletilen kayıt merkezine giderek kayıt randevu tarihi almaya çalıştığını fakat 2 aydır randevu alamadığını söylemiştir. Şimdiye kadar kendisine bir randevu tarihi verilmemiştir. Kayıtlı olmadıkları ve geçici koruma kimlik kartları olmadığı için çocuklar hassas durumdadır zira eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim geçici koruma kimlik kartsız mümkün değildir.

Göç ve iltica alanında çalışan diğer STÖ'lerin Mülteci-Der ile paylaştığı bilgiye göre, yetkililer kendilerine 2016'nın ilk aylarında durdurulan kayıt işlemlerinin Mart 2016'da tekrar başladığını bildirmiştir. Ayrıca kayıt olmak isteyenlerin sıkı bir mülakattan ve sabıka kontrolünden geçecekleri iletilmiştir.

Fakat Suriye sınırı yakınlarında faaliyet gösteren derneklerin deneyimleri gösteriyor ki Güneydoğu'daki bazı illerde hala kart verilmiyor. Bu kayıtların askıya alınma nedenleri şehirden şehre değişiyor: “bekleme listesi”, “bilgisayarın çökmesi” veya açıkça beyan edilen “kayıt altına almıyoruz çünkü sınır dışı edeceğiz”. Bazı ifadelerle göre bazı Suriyeliler kayıt olmaya çalışırken gözaltına alınmıştır. Söylentiler bu gözaltıların sınır dışı ile sonuçlandığı yönünde.

“Gönüllü” Geri Dönüşler/Suriyeli Mültecilerin Sınır Dışı Edilmeleri

2015 yazının sonundan beri, Mülteci-Der – zorla gönüllü geri dönüşlerin de dâhil olduğu mültecilerin korunması konusunda ciddi gerilemelere işaret eden iddialar almaya başladı.

Bu olaylardan biri, 1 Eylül 2015'de “Crossing No More” isimli bir Facebook grubu açıp Avrupa'nın sınır politikaları ve Avrupa'ya güvenli erişim talep eden bir grup Suriyeli mülteci hakkında. Bu grup, Edirne'den Yunanistan sınırına bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüşe 15 Eylül'de başladılar ve Türkiye'nin farklı yerlerinde yaşayan birçok Suriyeli eyleme katıldı. O gün, İstanbul'dan Edirne'ye giden otobüsler, Suriyelileri taşımayı reddetti. Edirne'ye gitmek isteyen birçok Suriyeli İstanbul Esenler Otogarında mahsur kaldı. Edirne'de de kolluk kuvvetleri otobanda konuşlandı, kişilerin sınıra yürümesini engelledi. Bir kısım otoyolun kenarındaki çalılıkta mahsur kalırken, bir kısım Suriyeli ise Edirne otogarında mahsur kaldı, bir kısmı direkt geldikleri şehirlere geri gönderildiler. Otobüs firmalarına Suriyelileri taşıdıkları takdirde kaçakçı olarak işlem görecekları söylendiği için Suriyelileri taşımayı reddettiler. Bir kısım Suriyeli kayıtlı oldukları illere zorla geri gönderildiler. 22 Eylül'de,

Edirne Valisi, Suriyelileri geri dönmeye ikna ettiklerini söyledi. Haberlere göre, vali Edirne'den kayıtlı oldukları illere geri dönmeleri için 22 Eylül'e kadar tarih verdi. Birçoğu şehirlerine döndü ve sadece eyleme devam eden 500 Suriyeli kaldı. Geri kalanlardan bazıları zorla otobüslere bindirilirken, 150 kadar Suriyeli zorla Edirne Geri Gönderme Merkezine (GGM) (<http://www.diken.com.tr/edirne-valisinin-istedigi-oldu-suriyeliler-kentten-gonderildi-direneler-gozaltinda/>) gönderildi. Gözetim altına alındıktan sonra, önce Aydın GGM'ye sonra da Erzurum GGM'ye gönderildiler. Bir diğer deyişle, yetkililerin yaptığı açıklamaların tersine kişiler yakalanmış, gözetim altına alınmış ve Erzurum GGM'de tutulanların bir kısmı Suriye'ye geri gönderilmiştir:

“2015 Kasım sonunda Suriye'ye sınır dışı edildim. Türkiye'ye 1 yıl 9 ay geldim. Pasaportum ile gümrükten girdim. Ailem ile beraber İstanbul'da yaşıyordum. Edirne'deki yürüyüşe katıldım. Oradaydım. Yaklaşık 150'miz, Edirne ve Kırklareli, Tekirdağ gibi Edirne civarındaki merkezlere götürüldük. Buralardan önce Aydın sonra da Erzurum merkezine gönderildik. Erzurum çok zordu. Muamele çok kötüydü. Koşullar da.. Bizi grup grup sınır dışı ettiler. Toplam 5 gruptuk – bütün gruplar deport olmadı. Ben dördüncü gruptaydım. Bizi ve pasaportlarımızı Ahar Sham diye İslamcı bir gruba verdiler. Ahar Sham bize etnisitemizi sordu. Onlara Arap olduğumu söyledim. Neden sordular bilmiyorum ama sorduklarına göre onlar için önemli olsa gerek. Sorgulama bitince, pasaportlarımızı bize geri verdiler. Bize iyi davranmadılar. Kadınlar da vardı ve onlara da iyi davranmadılar. Kadınlara Türkiye'de başörtülerini çıkarıp çıkarmadıklarını sordular. Suriye'de 2 gün kaldım ve Türkiye'ye kaçak girmek zorunda kaldım. Şimdi, polise gidip kayıt olmaya korkuyorum. Gitmeden önce bana bir şeyler imzalattılar. Tam olarak ne imzaladım bilmiyorum. Belki 'Tekrar Türkiye'ye gelmeyeceğim' yazıyordu. Bilmiyorum.”¹

Aynı zamanlarda, Yunan Adalarına gitmek için düzensiz geçiş için merkez haline gelen İzmir ve Bodrum'da da sokak baskınları gerçekleşti. Bazı Suriyeliler keyfi ve rastgele bir şekilde sokaklardan toplandılar ve gözetim altına alındılar. Sonrasında da Osmaniye ve Adana'ya yakın olan Düziçi Kabul Merkezine gönderildiler. Düziçi'nde tutulandan birkaçı Mülteci-Der ile iletişime geçti ve İzmir'de yakalandıktan sonra kelepçeler ile 15 saat süren bir otobüs yolculuğu ile Düziçi'ne getirildiklerini söylediler. Yetkililer her ne kadar idari gözetim altında olmadıklarını ama barındırıldıklarını söylemiş olsa da, kişiler merkezden çıkamıyorlardı.

İfadelerine göre, kendilerine belirsiz bir süre boyunca bu kampta kalacakları, çıkmak istiyorlarsa Suriye'ye geri dönebilecekleri söylenmiştir. Sonunda, bir çoğu özgürlüklerine kavuşmak için kendilerini “gönüllü” geri dönüş kağıdı imzalamak zorunda bulmuş ve sonuç olarak savaşın olduğu Suriye'ye geri gönderilmişlerdir.

Bu durumda kalmış olan bazı Suriyeliler Mülteci-Der'e yaşadıklarını anlattı:

“Geri dönüş kağıdı imzaladım çünkü burada daha fazla kalamam artık. Kızgınım. Bazı Türkler kuzenime saldırdı ama biz sorumlu tutulduk. Türkler kuzenime saldırırken ben de

¹ Mülteci-Der'in Aşkale GGM'de tutulmuş bir Suriyeli ile yaptığı mülakat

oradaydım. Polis herkesi merkeze götürdü. Biz hakim önüne çıktık. Hakim bizi serbest bıraktı. Ama biz Suriyeli olduğumuz için bizi buraya getirdiler. Bu merkezin şartlarına dayanmadığım için geri dönüş kağıdı imzalayan benim gibi birçok Suriyeli var. Sınır dışı işlemi 7 – 10 gün sürüyor. Eğer geri dönmeyi kabul etmezsen, aylar sürer. Bence telefon konuşmamızı dinliyorlar, bu nedenle diğerleri sizle konuşmaya çekiniyor.”²

Mülteci-Der benzer başka bir olayı, kocası Suriye vatandaşı, kendisi Türkiye vatandaşı bir kadından Ocak 2016'da aldığı bir mektup ile öğrendi. Mektupta, kocası M.'nin Kasım 2015'de Esenler otogarında kendisinin ve oğullarının gelişini beklerken yakalandığını anlatıyordu. Sonrasında karakola götürüldüler. Kendisi ve çocuk serbest bırakılırken, M. Kumkapı GGM'ye götürüldü. M. bir suça karışmak ile suçlanıyordu ama dosyasında bu suça dair bir kanıt yoktu. Ne ismi ne de parmak izi dosyadaki kişi ile uyuşuyordu. Kumkapı'da yaklaşık 10 gün tutulduktan sonra ülkenin doğusundaki Erzurum Aşkale GGM'ye transfer edildi. Kadın, Erzurum-Aşkale GGM'ye gitmesine rağmen 2 ay boyunca kocası ile görüşemedi. Aşkale GGM'ye 2 kere gitti: ilkinde sadece kendisi, ikinci defa ise avukat ile. Tek başına gittiğinde kendisine, kocasının orada olmadığı söylendi. Avukat ile gittiğinde ise sadece kocasının orada olduğunu kabul etmekle kalmadı, parmak izi ve isimlerin uyuşmuyor olmasına rağmen idari gözetim altında olmasının garip olduğunu da söyledi. Yine de ne görüşmelerine izin verildi ne de M.'yi serbest bıraktılar.

Ocak ayının ilerleyen günlerinde M. Mülteci-Der'i arayarak Aşkale GGM'de 28-29 Aralık 2015'te çıkan isyanlar sonrasında, Suriyeli olmayanlar başka merkezlere sevk edilmişken, kendisi de dâhil olmak üzere Suriyelilere “gönüllü” geri dönüş belgeleri imzalatıldığını, 5 Ocak 2016'da da sınır dışı edildiklerini söyledi. Suriye'de bir süre kaldıktan sonra, Türkiye'ye geri gelmeyi başardı. Mülteci-Der ile görüştüğü sırada düzensiz yollarla Avrupa'ya gitmeyi planlıyordu.

Son aylarda, Mülteci-Der Suriyelilerin “zorunlu” geri dönüş yaptırılmasına dair diğer iddialar da duymuştur. Bazıları hiçbir belge imzalamadan geri gönderilirken, bazıları kandırılarak (belgeler sadece Türkçe) veya zorla (süresiz idari gözetim süresi gibi tehditlerle) belgeleri imzaladıklarını söyledi. Hiçbir imza, bilgiye dayalı rızanın üzerinde olamaz. Bu nedenle, bu şekilde gerçekleşen geri dönüşler zor ile gönderme ve geri göndermeme ilkesinin ihlali olarak değerlendirilmelidir.

Göç ve iltica alanında çalışan diğer sivil örgütler de tespit ettikleri erkek, kadın ve çocukların bahis konusu olduğu en az 6 tane zorla geri gönderme vakası olduğunu Mülteci-Der'e iletmışlerdir ve şifahen 30 farklı olaydan bahsetmişlerdir. Bu olaylarda, kişiler, Türkiye – Suriye sınırının kapalı olması nedeni ile Türkiye'ye düzensiz yollarla girerken veya kayıt olmaya çalışırken ya da yoldayken yakalanmışlardır. İddialara göre, bu kişiler Suriye'ye gönderilmiş ve gönderilemeden önce Güvecci Kampı gibi resmi kamplarda ya da geçici kurulan yerlerde tutulmuşlardır veyahut hızlıca ve hemen Suriye'ye geri gönderilmişlerdir.

² Mülteci-Der'in Aşkale GGM'de tutulmuş bir Suriyeli ile yaptığı mülakat

İddialara göre Batman'da – kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere - 1.000 kişinin tutulduğu bir basketbol sahası bulunmaktadır.

Bir başka benzer olay ise 16 Aralık 2015 tarihinde Mülteci-Der'in dikkatine gelmiştir. 6 ve 11 yaş arasındaki 3 Suriyeli çocuk hakkında – aileleri olmadan – sınır dışı edilme işlemleri başlatılmıştı. Bu üç kardeş ebeveynleri ile beraber geçici koruma statüsünde, İzmir'de ikamet ediyorlardı. Bir gün, üç kardeş, yengeleri ve yengelerinin bebeği ile mendil satarken yanlarında bir araba durmuş. Kadın, arabanın onları hastaneye götürmek için durduğunu sanmıştır. Çünkü çocuklardan biri yere düşmüş ve ağlıyordur. Kendilerine arabaya binmeleri söylenmiş, onlar da arabaya binmiştir. Araba onları GGM'ye götürmüştür. Aile, 3 çocuklarının GGM'de tutulduğunu öğrenir öğrenmez merkeze gitmiş ve yetkililer kendilerine çocuklarının ya kimsesizler yurduna gideceğini ya da mülteci kamplarına gönderileceğini söylemiştir. Aile, eğer çocuklar yurda giderse bir daha göremeyiz diye düşünerek, yengeleri ile kalmaları koşulu ile kamplara gitmelerine izin vermek zorunda hissetmişlerdir. Daha sonra aile, kampların çocukları kabul etmediğini, bu nedenle çocukların Suriye'ye sınır dışı edileceğini öğrenmişlerdir. Seyahat masraflarını karşılamaları istenmişti onlardan. Aile Mülteci-Der'e, çocuklarının daha fazla gözetim altında kapatılmalarına razı olmadıklarını, çocukları ile beraber kendilerinin de Suriye'ye döneceklerini söylediler. Aynı zamanda, çocuklarının keyfi bir şekilde geri gönderilmesini durdurmak için aile İzmir Barosu'na başvurmuştu. Atanan avukat, çocukların idari gözetimin durdurulması ve ailelerine teslim edilmeleri için mahkemeye başvurdu. Mülteci-Der, GİGM ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı ile iletişime geçti. Çocuklar birkaç gün içinde serbest bırakılarak ailelerine teslim edildi. 9-27 Aralık 2015 tarihleri arasında idari gözetimde kaldılar. Mahkeme kararı 1 ay sonra geldi: ironik bir şekilde, karar çocukların idari gözetiminin kanuna aykırı olmadığını, aile çocuklarının kampa gönderilmesine izin verdiğine göre çocukların orada tutulabileceğini belirtiyordu. Bu mahkeme kararı şüphesiz, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası mevzuatı gereği takip etmesi gerektiği, çocuğun yüksek yararı ilkesi ile çatışmaktadır.

Yunan Adalarından Geri Kabul Edilen Kişiler

AB ve Türkiye arasında 18 Mart 2016'da varılan anlaşmaya göre, 20 Mart 2016 tarihinden sonra düzensiz yollarla Yunan Adalarına varan herkes, Yunanistan Türkiye arasındaki protokol çerçevesinde Türkiye'ye iade edilecek; geri kabul edilenler uyruklarına göre değişik işlemlere tabi olacaklar: Suriyeliler geçici koruma kapsamına alınıp onların Türkiye'de kalmalarına izin verilecek iken, Suriyeli olmayanlar ülkelerine geri gönderilecekler – bir diğer deyiş ile sınır dışı edilecekler.

AB ve Türkiye liderlerinin 18 Mart 2016 anlaşmasına uygun olarak, Türkiye'ye ilk geri kabul Midilli ve Sakız Adalarından 4 Nisan 2016 tarihinde gerçekleşti. Toplam 202 kişi; 136 kişi Midilli'den ve 66 kişi Sakız'dan 3 feribot ile Dikili'ye getirildi. Geri kabul edilen her kişiye en az bir FRONTEX görevlisi eşlik etti. FRONTEX görevlileri bütün yolculuk boyunca doktor maskesi takıyordu. Geri gelenlerin 11'i kadındı. Uyruklarına göre dağılım ise: 130 Pakistanlı, 42 Afganistanlı, 10 İranlı, 5 Kongolu, 4 Sri Lankalı, 3 Bangladeşli, 3 Hindistanlı, 1 Somalili, 1 Iraklı, 1 Fil Dişi Sahili ve iddialara göre 2 Suriyeli gönüllü olarak sınır dışı edildi.

8 Nisan 2016'da 124 kişinin geri kabul edildiği ikinci iade işlemi gerçekleşti: 20 kişi Simi Adası'ndan, 50 İstanköy ve 45 Midilli Adası'ndan (bir kişi kabul edilmeyerek Yunanistan'a geri gönderildi). 111'i Pakistanlıyken, 4 Iraklı, 4 Hindistanlı, 2 Bangladeşli, 1 Faslı, 1 Mısırlı ve 1 Filistinli iade edildi.

Yetkililerin verdiği bilgiye göre, geri gönderilen iki Suriyeli hariç, 323 Suriyeli olmayan kişi hemen Pehlivan köyü-Kırklareli Geri Gönderme Merkezine (GGM) gönderildi. İki Suriyeli ise Düziçi Kampına gönderildi. Yetkililerin medyaya yaptığı açıklamalara göre, Suriyeli olmayanlar sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alındılar ve işlemleri tamamlanınca, menşe ülkelerine veya transit olarak kullandıkları bir başka ülkeye sınır dışı edilecekler.

Geri kabul edilen Suriyeliler ise direkt olarak Düziçi Kampının yakınındaki Adana iline gönderildiler. Yapılan bilgilendirmeye göre, ya barınma kamplarına ya da birçoğu gibi kamp dışında kendi imkânlarıyla yaşamak üzere serbest bırakılacaklar. Geçici Koruma Yönetmeliği Madde 12/1'e göre, geçici koruma kapsamında olup da düzenli veya düzensiz olarak Türkiye'den ayrılanlar geçici koruma statülerini kaybediyorlar; ayrıca sistemde giriş yasağı olan kişiler olarak işaretlenecekler. 20 Mart 2016'dan sonra Yunan Adalarına geçmiş ve sonra Türkiye'ye geri kabul edilmiş Suriyeliler için Türkiye, Geçici Koruma Yönetmeliğine geçici bir madde ekledi: daha önceki geçici korumaya kayıt olup olmama durumuna bakılmaksızın, geri kabul edildikten sonra geçici korumaya başvuranlara geçici koruma sağlanabilir³.

Fakat aşağıdaki noktalara değinmekte fayda var:

1) Yapılan değişiklik geri kabul edilen Suriyelilere otomatik olarak geçici koruma hakkı tanımıyor, zira bu koruma sağlanabilir denmektedir. Geri kabul edilenler arasında geçici koruma sağlanmayacaklara ne olacağına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

2) Bu değişiklik sadece 28 Nisan 2011'den sonra Türkiye'ye gelmiş olan Suriye vatandaşlarını kapsamaktadır, fakat Suriye'den gelen mülteci ve vatansızları kapsamamaktadır.

3) Değişiklik sadece 20 Mart 2016 tarihinden sonra Yunan Adalarına giden Suriyelileri kapsamaktadır. Daha önceki bir tarihte Adalara ulaşan kişilere ne olacağına dair bir bilgi yoktur. Aynı şekilde, Yunanistan'a kara sınırından geçenlere veya başka Avrupa ülkelerinden geri kabul edilecek kişileri bu değişiklik kapsamamaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde yapılan bu değişikliğe rağmen, AB – Türkiye geri kabul anlaşması kapsamında Türkiye'ye geri kabul edilecek ve Suriye'deki savaştan kaçan Suriyelilere, vatansız kişilere ve mültecilere ne olacağı hala belli değildir. Yukarıda da bahsedilen son zamanlarda Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki durumlarının kötüleştiği ve 2015 yazı sonundan beri gelişen olaylar ışığında, bazı geri kabul edilen Suriyeli mültecilerin geçici koruma kapsamı dışında tutulacağı veya rızaları aksine kamplarda yaşamaya

³ Bakanlar Kurulu Kararı, No. 2016/8722, Nisan 5 2016

zorlanacağı veya kendilerinin Suriye'ye “gönüllü geri dönüş” belgesi imzalatılmak zorunda hissedecekleri duruma sokulacağı endişesi bulunmaktadır.

Suriyeli olmayan geri kabul edilenlerin durumu ise daha da kötü olma riskini bulundurmaktadır. YUKK'a göre, ülkeye yasal giriş ve çıkış şartlarını ihlal eden kişiler hakkında sınır dışı kararı alınır⁴. Daha önceden sığınma taleplerini kayıt altına aldırılmış olsalar bile, sığınma talepleri geri çekilmiş sayılacak ve sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınacaklar⁵. Geri gönderme merkezlerinden, uluslararası koruma başvurusunda bulunmak mümkündür. Ancak, bu başvuru sadece sekiz⁶ gün süren hızlandırılmış prosedür kapsamında değerlendirilecektir. Hızlandırılmış prosedürün ne kadar adil olduğu ise şüpheli. Hatta, YUKK yürürlüğe girdiğinden itibaren, 2014 süresince, hiçbir Afgan'a sığınma prosedürüne erişim hakkı verilmemiştir. Daha da ötesi, GGM'lerden yapılan iltica taleplerinde öncelikle kişinin başvurusunun kabul edilebilir veya edilemez olduğu değerlendiriliyor. Eğer başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilirse statü verilmiyor, iltica prosedürüne erişimleri sağlanıyor ve uluslararası koruma başvuru sahibi olarak kabul ediliyor (diğer bir deyişle sığınmacı). Eğer karar olumsuz ise, sınır dışı ediliyorlar. Sınır dışı kararı bir de iltica talebinde bulunmayanlar hakkında veriliyor.

Sınır dışı kararına 15 gün içinde itiraz edebiliyorlar. Bu süreç içerisinde sınır dışı işlemi askıya alınıyor. Ret ve sınır dışı kararlarına itiraz etmek için avukat tutma ve adli yardıma başvurma hakları var. Fakat uygulamada durum aşağıda da açıklandığı üzere çok zor.

Türkiye'ye geri gönderilen veya gönderilecek olanlardan Suriyeli olmayanlar için ilticaya ve adli yardıma erişim, diğer idari gözetim altında olanlarda olduğu gibi, zor olabilir. Fakat onların şansı daha da düşük ve durumu daha da zor olabilir. Yetkililer Suriyeli olmayanlara ülkelerine dönmek üzere seyahat belgesi hazırlanacağını söylüyorlar. Bu da esasında kişilerin ilticaya başvurma hakkı verilmeden, geri göndermeme ilkesinin de ihlalini doğuracak şekilde, sınır dışı edilecekleri anlamına geliyor. Ayrıca, birçok kişi Yunanistan'dan iltica talepleri reddedilerek geldiği için Türkiye Yunanistan'ın iltica talebini inceleyip ret kararı verdiğini öne sürerek, geri gönderilenlerin iltica taleplerini hızlıca kabul edilemez başvuru olarak değerlendirebilir.

4 Nisan 2016'da, geri gönderilen ilk grup Türkiye'ye geldiğinde kişilerin geri getirildiği Dikili Limanına GİGM Müdürü ile gelen İzmir Valisi Mustafa Toprak, açıkça geri kabul edilen Suriyeli olmayan kişilerin doğrudan Kırklareli GGM'ye gönderileceklerini belirterek: *“Bütün prosedür uluslararası kanuna uygun olarak hazırlanacak ve onlara hızlıca seyahat belgesi hazırlanacak. Eğer ülkeleri ile Türkiye arasında geri kabul anlaşması varsa, geri kabul anlaşması çerçevesinde geri gönderilecekler veya yine ülkelerine seyahat belgesi ile geri gönderilecekler.”* demiştir⁷.

⁴ YUKK Md 54/1

⁵ YUKK Md 54 (1)

⁶ YUKK 79 (1)(ç) ve (f)

⁷ İzmir Valisi Mustafa Toprak'ın Basın Açıklaması, Dikil, Nisan 4, 2016, <http://www.izmir.gov.tr/0096>

Yarı resmi olan Anadolu Haber Ajansı 5 Nisan 2016'da yayımladığı haberde geri gönderilenler arasında olan Afganistan uyruklu, 6 çocuk babası, 61 yaşındaki Aoyup Muhammed'in sözlerine yer verdi: *"Yaşamamız lazım. Bizi ülkemize geri göndereceklerini öğrendik. Afganistan'da savaş var. Orada nasıl kalırız? Taliban veya IŞİD'den nasıl kaçacağız?"* Başka bir Afgan, Abdulbeşir Yusuf (35), da geri kabul edilen gruptaydı ve Almanya'daki ebeveynlerinin yanına gitmeyi çalışıyorlardı. Abdulbeşir Yusuf AA muhabirine: *"Bizi sınır dışı etmemeliler. Biz neden [Yunanistan'dan] sınır dışı edildik bilmiyoruz. Eğer memleketimizde savaş olmasa, neden Avrupa'ya gitmeye çalışalım? Kendi ülkemizdeki yaşam koşulları daha iyiydi. Yunanistan'da günde bir kere yemek yiyorduk. Eğer savaş olmasa, neden oraya gitmek isteyelim?"*⁸

Mülteci-Der, Yunanistan'daki mülteci hakları aktivistleri tarafından 4 ve 8 Nisan'da Türkiye'ye geri kabul edilen kişilerden bazılarının uluslararası korumaya ihtiyacı olabileceği hakkında bilgilendirildi. Mülteci-Der ile ilişkili olarak avukat Ayşegül Yılmaz Karaağaç Mülteci-Der'e sağlanan listedeki isimlerle görüşmek için, 14-15 Nisan 2016 tarihlerinde Pehlivan köyü-Kırklareli'ndeki GGM'ye gitti. Birinci günde, ilk olarak kapıda durduruldu ve vekâletname olmadan idari gözetim altındaki kişileri göremeyeceği söylendi. Daha sonra, geri gönderme merkezindeki yetkililere listesini sunmasına izin verildi. İddiaya göre, listede olan isimleri görmek için talep dilekçesini yazarken nedense isimlerin doğru yazılışları verilmesine rağmen listedeki isimlerden hiçbiri merkezde değildi. Sonraki gün, Yunanistan'dan geri kabul edilmiş 25 kişiyi görmek için izin istediği dilekçesini Kırklareli İl Göç İdaresi'ne sundu. Şehir merkezinden 50 km uzaklıktaki GGM'ye vardığında, yine vekâletname istendi ve kapıda bir saat bekletildi. En sonunda içeri alındı ancak GGM yönetimi tarafından listesindeki kişileri görme izni verilmeyeceğine dair bilgilendirildi. Bunun sebebi, GGM'den İl Göç İdaresine direkt olarak gelen, Ege Adalarından geri kabul edilen kişileri ilgilendiren yeni bir düzenleme tamamlanana kadar, kendisi de dâhil olmak üzere hiçbir avukatın idari gözetim altındaki kişilere erişim izni sağlanmayacağına dair sözlü emir/bilgi yüzündendi. Listede yer alan idari gözetim altındakileri görmesine izin verilmediğine dair yazılı resmi karar verilmesini istediğinde, GGM memuru, avukatların idari gözetim altındakileri görmesine izin verilmemesinin kanuna aykırı olduğundan dolayı yazılı bir ret kararı veremeyeceğini söyleyerek yapmayı kabul etmedi.

Avukat, idari gözetimdekileri görmesinin engellendiğine dair bir kanıt olarak durumu özetleyen, aynı zamanda Pehlivan köyü-Kırklareli Geri Gönderme Merkezi müdürü tarafından da imzalanan tutanak tuttu.

⁸ Eşper Ayaydın, Anadolu Haber Ajansı, İzmir, 5 Nisan 2016, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/iade-edilen-gocmenler-ulkelerine-donmek-istemiyor/549538>

Geri G?nderme/Alıkoyma Merkezlerindeki Hak İhlalleri

Kanundaki yasal ?nlemlere rağmen, uygulamada sığınmaya erişim de dâhil olmak üzere haklarına erişmek ve haklarından yararlanmak gözetim altındaki kişiler için oldukça zor.

Bunun sebebi:

1) Sığınma taleplerini bizzat ibraz etmek zorundalar. Bu da eğer uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişi bir avukata sahip olsa dahi, avukatının kişi adına sığınma başvurusunda bulunamayacağı anlamına geliyor.

2) Sığınma taleplerini yazılı bir şekilde sunmaları gerekiyor. Ancak kalem ve kâğıda erişimleri neredeyse imkânsız. Mülteci-Der, birçok kişinin GGM memurları tarafından kalem ve kâğıt isteğinin reddedildiğini, sonuç olarak sığınma dilekçesi sunamadıkları için sınır dışı edildiklerini biliyor.

3) Kişiler haklarıyla ilgili düzgün şekilde bilgilendirilmiyorlar, birçoğu idari gözetim altındayken sığınma başvurusunda bulunabileceğini ve idari gözetim, ret ve sınır dışı kararlarının iptali için için gerekli olan adli yardımı talep edebileceğini bilmiyor.

4) Bazı davalarda idari gözetim altındakiler sığınma başvurusunda bulunurlarsa aylarca idari gözetimde kalacaklarına dair bilinçli şekilde yanlış bilgilendiriliyorlar. Bu birçok vakada kişilerin sığınma başvurusunda bulunması konusunda cesaretini kırıyor.

5) Ücretsiz adli yardıma erişim otomatik değil ve idari gözetim altındakiler düzgün şekilde bilgilendirilmiyor. Adli yardım haklarını ve buna nasıl ulaşabileceklerini bilen gözetim altındakiler sayıca oldukça az.

6) Adli yardım vermeyi kabul etmek veya reddetmek ilgili baronun takdir yetkisinde. İzmir, Ankara ve İstanbul gibi bazı barolar GGM'lerden gelen başvurulara karşı sempatik olsalar da birçoğu çaresizlik ya da başvurunun şahsen yapıldığı kanıtı olmadan adli yardımı kabul etme ve sığınmacı ya da mülteciler dâhil idari gözetimdeki yabancılar için genişletme konusunda isteksiz. İki durumda da idari gözetimdeki kişilerle görüşmek imkânsız. Diğer yandan bazı barolar fon ve kapasite eksikliği, bilgi ve hassasiyet eksikliği gibi nedenlerden ya da kendi ülkelerinin vatandaşlarına öncelik verdiklerinden dolayı adli yardımı yabancılar için genişletmede başarısız oluyor.

7) Müvekkilleri çoğunlukla geçerli pasaport ya da kimlik kartına sahip olmadığından hem ücretli çalışan hem de ücretsiz çalışan adli yardım avukatları için vekâletname almak son derece zor.

8) Bazı geri gönderme/alıkoyma merkezlerinde vekâletname almış olsalar bile avukatlara müvekkilleriyle yüz-yüze görüşme ya da dosyalarına erişme imkânı verilmiyor.

9) İdari gözetimle ilgilenen sulh ceza hâkimleri kadar, olumsuz sığınma kararları, sınır dışı ve hak ihlali davalarıyla ilgilenen idari mahkemeler de bilgi, deneyim ve idari kararları değiştirme isteğinden yoksun.

10) Geri gönderme/alıkoyma merkezlerinde uygun ve tarafsız tercümenin olmayışı sığınma ve diğer haklara erişimi engelliyor ve avukatlarla iletişime ket vuruyor.

Bir gemi kazasında ailesinden 4 kişiyi kaybeden Afgan bir aile, Mart 2016'da Mülteci-Der ile iletişime geçerek, aile bireylerinin bedenlerinin bulunması için ve ayrıca düzensiz hareket halindeyken yakalanıp Türkiye'nin Ege kıyısında bulunan Aydın'daki GGM'de alıkonulan büyük ağabeyleri ve onun ailesinin salıverilmesi için dilekçe vermek amacıyla yardım istemişlerdir. Ziyaretimiz öncesinde, Aydın GGM de tutulan kişilerin dışarıdan telefon ile aranmasına uzun zamandır ve sistemli bir şekilde izin verilmediği için, Mülteci-Der söz konusu kişiler ile iletişime geçememiştir. Aydın GGM'de tutulanların da telefonla konuşma hakları çok az olduğu için bu aile dışarıdaki kardeşlerini arayamıyordu. Bu nedenle bir avukat ve bir Farsça tercümandan oluşan Mülteci-Der ekibi, alıkonulmuş bu Afgan aile ve Afganistan'da önde gelen ve Afgan yetkililerin hoşuna gitmeyen haberler yapan bir gazeteci olan başka bir Afgan vatandaş ile görüşmek üzere 8 Mart 2016'da Aydın GGM'ye gitti. Gazeteci geri gönderilme tehlikesi altındaydı. Mülteci-Der ekibi GGM'ye vardığında memurlar ağır iş yükü bahanesiyle gözaltına alınanlarla Mülteci-Der ekibinin görüşmesine izin vermedi. Mülteci-Der ekibi sadece geliş nedenlerini ve görüşmek istedikleri kişilerin hikayelerini anlatabilme fırsatı bulabildi. Afgan aile aynı günün akşamında serbest bırakılırken, Mülteci-Der gazetecinin akıbeti hakkında bir bilgi alamadı. Cenaze için akrabalar GGM de tutulan diğer aile bireylerini beklediğinden, Mülteci-Der GGM ile de irtibata geçerek tutulan aile bireylerin salıverilmesini istedi (maktullerinin ikisinin bedenleri bulunmuştu).

Mülteci-Der, müvekkillerinin dosyalarını incelemelerine izin verilmeyen ve de diğer GGM'lerdeki müvekkilleri ile görüştürülmeyen avukatlardan birçok kanıt ulaştı. Örneğin 1 Ocak'ta Mülteci-Der'in de dâhil olduğu 11 ulusal STÖ, adı kötü anılan Aşkale(Erzurum)'deki GGM ile ilgili bir basın toplantısı düzenledi. 'Aşkale'deki merkezde neler oluyor?' sorusu soruldu ve Erzurum GGM'deki hak ihlalleri kamuoyunun bilgisine sunuldu. Kırklareli'ndeki merkez gibi Aşkale GGM de AB finansmanı ile inşa edildi ve 2015 sonbaharında açıldı. Kısa bir sürede neredeyse Türkiye'nin Guantanamo'su haline geldi ve alıkonulanların dış dünya ile ilişkisi neredeyse kesildi. Gözetim altındaki kişilerin ailelerini aramaları ve avukatlarıyla görüşmeleri engellendi. Kasım 2015'den 2016'ının başlarında, alıkonulmuş bazı kişilerin hücreye atıldığı ve bu hücrelerde kötü muameleye maruz kaldıkları ve dövüldükleri yönünde iddialar var ve isyan sonrasında gözetim altına alınanlar Türkiye'nin başka şehirlerindeki merkezlere transfer edildi.

İstanbul Barosundan Abdulhalim Yılmaz ve Antalya Barosundan Tahir Tosolar 26 Kasım 2015 da müvekkillerini görmek, onların dosyalarını incelemek ve başkalarının da vekâletlerini almak için Aşkale GGM'ye gitti. Müvekkillerini ve onların dosyalarını görmeleri engellendi ve yetkili tarafından müvekkillerini görmek istiyorlarsa dilekçe vermeleri ve (iş yüküne, insan

kaynaklarına ve merkezin fiziksel kapasitesine bağılı olarak) iki hafta içinde kendilerine cevap verileceğı söylendi. Gözaltına alınan başka birinin babası da aynı şeyleri yaşadı: merkeze geldi fakat oğluyla görüştürülmedi. Bu tür davranışların yasadışı olduğı yönündeki uyarılara rağmen avukatlar müvekkilleriyle görüşmeden ayrılmak durumunda kaldı. Daha önceki başvurularından yanıt almadıkları için ikinci ziyaretlerinden önce yeniden yazılı başvuru yaptılar.

Abdulhalim Yılmaz ve başka bir avukat, Nurali Çitil, Tahir Tosolar'ın çalışma arkadaşı, bir kez daha Aralık 28-29 2015'te Aşkale'deki müvekkillerini ziyarete gitti. Onların bu ziyareti, geri göndermenin ciddi bir risk oluşturmasına rağmen bazılarının sınır dışı edilecekleri söylentisi üzerine paniğe kapılan tutuluların çıkardığı ayaklanmayla kesişti. Avukatlar merkezin kapısında iki gün bekletildikten sonra bir kez daha görüşme gerçekleşmedi. Avukatlar oradayken çevik kuvvet polisi merkeze geldi. 29 Aralıkta merkeze giden yollar kapatıldı ve otobüsler GGM'de tutuluları tüm Türkiye'deki başka GGM'lere sevk etmek için geldi. Yasaya göre avukatların müvekkillerini etkileyen herhangi bir karar konusunda (başka GGM'ye sevk gibi) bilgilendirilmeleri gerekmesine rağmen avukatlara hiçbir bilgi verilmedi ve gözaltına alınanlar başka merkezlere sevk edildi. Tosolar ve Çitil'in iki müvekkili ve aileleri Anayasa Mahkemesi'nde davaları sürmesine rağmen sınır dışı edildi.

29 Aralık 2015'de Mülteci-Der 12 Tacikistan vatandaşının Aşkale'deki merkezde alıkonulduğı hakkında bilgilendirildi. Onlar ülkelerinde hayatlarının tehlikede olduğı gerekçesiyle iltica talep ettiler. Yine de onların başvurusu kayıt altına alınmadı ve her an sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kaldılar. Mülteci-Der bu sığınma talepleri ve Tacikistanlıların sağlam temellere dayanan zulüm korkularını GİGM'e ilettiler ve yetkilileri olası bir zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesi ve sığınma hakkının ihlali konusunda uyardı. Mülteci-Der onların sığınma prosedürüne erişimlerinin sağlanmasını ve sınır dışı kararlarının iptal edilmesini talep etti. Ancak sığınma taleplerinin değerlendirmesi yapılmaksızın Tacikistan'daki zulüm risklerine rağmen 12 kişiden 11'i sınır dışı edildi.

1 Ocak 2016'da medya, genç Suriyeli mülteci Dilo Dervish'in 31 Aralık 2015'de Aşkale'deki merkezde gözetim altındayken öldüğünü bildirdi. Dervish, 19 Ağustos 2015'de bir protestoya katıldıktan sonra tutuklandı ve yasadışı bir örgüt üyesi olmakla suçlandı. Mahkeme Dervish'i serbest bıraktı fakat mahkemeden sonra onu GGM'ye naklettiler. Nakil edildikten sonra avukatına, formalitelerden sonra serbest bırakılacağı söylendi, fakat serbest bırakılan ölü bedeniydi. Resmi açıklama ise hücrelerinde intihar ettiğiydi. Medyaya konuşan avukatı, 1.80 boyunda, genç ve serbest bırakılacağını duyduğunca çok sevinen birisinin nasıl ranzadan kendini asabileceğini sordu⁹. Avukatının, Dervish'in öldüğü hücreyi görmesine veya nasıl öldüğüne dair fikri olabilecek diğere tutulan kişilerle görüşmesine izin verilmedi.

Aşkale'de idari gözetim altında tutulan kişiler farklı profillere sahip: kimisi kamu güvenliğine tehdit oluşturmakla kimisi ise yabancı savaşçılar olduğı için G87 kodu (ülkeye giriş engeli) ile suçlanıyor.

⁹ <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/170800-1-80-boyundaki-dervis-kendini-atkiyla-ranzaya-nasil-asar>

Mültecilere sınırların kapatılmasını protesto etmek ve 2015'te doruk noktasına ulaşan düzensiz deniz geçişlerindeki risklere dikkat çekmek amacıyla, Eylül 2015'de Edirne'ye, Yunanistan ile Bulgaristan arasındaki kara sınırına yürüyen insanlar da Aşkale'deki GGM'de tutulan insanlar arasındaydı.

Türk basını N.B ile ilgili olay hakkında haber yaptı. Savaştan önce Halep Üniversitesinde öğrenciydi ve Edirne'deki protesto yürüyüşüne katılmıştı. Yürüyüş esnasında Edirne'de yakalandı, Aydın GGM de gözaltına alındı ve sonra Aşkale GGM ye nakledildi. Ailesi bulunduğu yer ile ilgili bilgilendirilmemişti. Erkek kardeşi medyaya konuştuğunda: *"Ablam ortadan kayboldu. Nerede olabileceğine dair en ufak bir fikrimiz yok. Erzurum Adliyesini aradım, polisi aradım, göç idaresindeki kadınla görüştüm ve ona 'annem hasta ve hepimiz endişeliyiz sadece bize onun iyi olduğunu söyleyin' ama kadın "bir daha bu numarayı arama" dedi ve telefonu kapattı. Biz onun Suriye'ye geri gönderilmiş olabileceği konusunda endişelendik."* Suriye'de ünlü bir senarist olan babası savaştan kaçtıktan sonra yaşamını devam ettirmek için Hatay 'da sigara satmak zorunda kalmış. Aşkale'deki kızını görme ve temiz kıyafet verme umuduyla giden babasına görüşmenin yasak olduğu söylendi. Yetkililere kızının neyle suçlandığını ve ne kadar kalacağını sorduğunda bir yanıt alamadı¹⁰.

Mülteci-Der 18 Şubat 2016'da, İzmir Barosundan Avukat Taner Kılıç'la, takip ettiği iltica dosyalarına ilişkin röportaj yaptı.

Davalarından bir tanesi, dul bir Çeçen olan Albika¹¹ ve onun, biri 2014 diğer ikisi 2015 doğumlu üç küçük çocuğu ile ilgiliydi. Suriye'de imam olan kocasını kaybettikten sonra, çocuklarını Türkiye'ye getirme kararı aldı. Türkiye'ye düzensiz geçerken Suriye sınırında yakalandılar. Tutuklanması üzerine, sınırdaki yetkililere iltica başvurusunda bulunmak istediğini söyledi. İltica talebi sınırdaki yetkililer tarafından ilk görüşmesinde değerlendirildi. Aile Hatay'daki merkeze transfer edildi ve iltica talebinde bir ilerleme olmaksızın iki aya yakın burada kaldılar. Kasım 2015'te İzmir'deki GGM'ye transfer edildiler. İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü Albika ve üç çocuğuyla ilgili sınır dışı etme kararı aldı. Albika avukat Taner Kılıç'la iletişime geçti. Avukat daha önce de İzmir'deki GGM'de bulunan yalnız bir adam, Çeçen bir çift ve çocuğuyla ilgili davaya bakmıştı. Bu kişiler de Hatay'da yakalanmış; her ne kadar sınırda yakalanmamış olsalar da dosyalarında sınırı geçmeye çalışırken yakalandıkları yazıyor.

"Gözaltına alınanlar hakları hakkında düzgün bir şekilde bilgilendirilmiyorlar. Örneğin müvekkillerimin dosyalarına bakarken hakları hakkında 5 sayfalık bir Türkçe dosya buldum fakat onlar Türkçe bilmiyorlar. Kendi dillerindeki bilgi notu dosyaya dava mahkemeye taşındıktan sonra eklendi. Tabii ki, daha erken bir tarih yazılmıştı, sanki GGM'de hakları hakkında düzgünce bilgilendirilmişler gibi."

¹⁰ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/410517/Bekir_ailesi_kizlarini_ariyor.html

¹¹ Güvenlik nedeni ile burada ismi değiştirildi.

Kılıç daha önceki iltica taleplerinin-çocuğunki dâhil-işleme bile sokulmadığını, haklarında sınır dışı kararı alındığını ve kamu güvenliğine tehdit oluşturdukları gerekçesi ile haklarında ülkeye giriş yasağı getirildiğini söyledi. Bu nedenle avukat kişilere iltica dilekçelerini kendi dillerinde sunmalarını söyledi. Ama Albika hariç, kişilerin dilekçeleri herhangi bir gerekçe gösterilmeden geri verildi ve bu arada Ablika'nın dilekçesi kayıt edilmeden 'kaybolmuştu'. Daha sonra avukat tarafından merkezde çekmecede bulundu ve müdahalesiyle dosyasında yer aldı.

Bu sırada Kılıç onların Rusya'ya sınır dışı edilmelerini önlemek için idare mahkemesine başvurdu. Kılıç: *"Bu tip düzensizliklerden ötürü özellikle iltica mülakatlarına hazır bulunmak istedim. Yetkililere yalnızca sözlü olarak değil aynı zamanda bu isteğimi onlara faksladım ve birkaç kez e-mail olarak İzmir GİGM'ye yolladım. E-maillerimi aldıklarını biliyorum çünkü daha sonradan onların dosyasında gördüm. Aynı zamanda müvekkillerime bu isteğimi mülakatta belirtmelerini söyledim."* Bu tekrarlanan isteklere rağmen Kılıç mülakat tarihleri hakkında bilgilendirilmedi. Aynı şekilde müvekkilleri mülakatta avukatlarının bulunmasını talep ettiler. Taleplerinin kabul edilemez ve uygun olmadığına dair verilen karar ve dosyalarının İzmir İl Göç İdaresince kapandığı hakkında kendisine bilgi verilmedi. İzmir İl Göç İdaresi, İdare Mahkemesine yolladıkları resmi bilgide, kişilerin avukatları eşliğinde mülakat olmayı istedikleri ve görüşme tutanağını imzalamayı reddettikleri için iltica başvurularının reddedildiğini ve kişilerin dosyasının düzensiz göç birimine yolladıklarını bildirdi. Mahkeme, İzmir İl Göç İdaresi'nden alınan bu bilgiyle sınır dışı kararının iptal edilmesi istemi ile açılan davayı, kişilerin iltica hakkından feragat ettikleri gerekçesi ile reddetti. Mahkemeden son karar geldiğinde olan biteni öğrenebilen Kılıç: *"Öfkeliydim. Ben bir avukat olarak mülakat günü hakkında bilgilendirilmek istemiştim. Ben hala bunu beklerken, onlar mülakatı yapmış ve mahkemeye iltica talebi olmadığı bilgisini vermişlerdi-ki bu doğru değildi. İzmir İl Göç İdaresi Mahkeme kararını tebliğ almıştı... Ve ben bunların hepsini kararlar ve talimatları bana bildirmesi beklenen İzmir İl Göç İdaresi'nden değil mahkemenin tebligatı üzerine öğrendim. Mahkeme kararını alır almaz telefon ve e-mail yoluyla İzmir İl Göç İdaresi ve Genel Müdürlükle iletişime geçtim. Müvekkillerime yönelik olan bu davranışlarını kınadım ve açıkça kanun ihlali olduğunu belirttim. Aynı zamanda mahkeme kararı gecesinde müvekkillerimin yine bana herhangi bir şekilde bildirilmeden Erzurum'daki Aşkale GGM'ye transfer edildiğini öğrendim."*

Birkaç hafta sonra, İzmir İl Göç İdaresi'ndeki yetkililerin Erzurum İl Göç İdaresi'ne yazarak müvekkillerinin iltica talepleriyle ilgili bilgilendirme yaptıklarını söyledi. Kılıç'a göre bu bir nevi GİGM'nin ve İzmir İl Göç İdaresi'nin vahim hatasını ve hak ihlalinin fark edip kabul etmesi anlamına geliyor. Fakat buna rağmen iltica taleplerinde Erzurum'da da bir gelişme olmadı. Aralık 2015'de Aşkale'deki protestolar sonrası Bursa'ya transfer edildiklerinde Bursa'da da bir gelişme olmadı. Kılıç *"İltica talepleri dört ildeki Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından işleme sokulmadı: Hatay, İzmir, Erzurum ve Bursa. Ama yine de dilekçeleri en son Bursa'da kontrol ettiğimde dosyalarındaydı."* dedi.

6 Ocak 2016'da ulusal yasalardaki son merci olarak sınır dışı edilmeyi durdurmak için Anayasa Mahkemesine başvurdu. Anayasa Mahkemesinin isteği üzerine GİGM, Anayasa

Mahkemesine kişilerin Rusya'ya gönderildikleri takdirde zulüm riski ile karşılaşp karşılaşmayacağıının değerlendirileceği ve eğer böylesi bir risk olduğu düşünülürse Rusya'ya sınır dışı işlemlerinin durabileceğini söyledi. Ama bu işkence ve veya kötü muameleye maruz kalmayacağı üçüncü güvenli bir ülkeye gönderilmeyeceği anlamına gelmiyor. Aynı zamanda gönderilme ülkesinin geri göndermeme ilkesinin haklılığına göre seçileceği belirtildi¹². Anayasa Mahkemesi 20 Ocak'ta, yaşamına veya fiziksel ve psikolojik güvenliğine yönelik riskin çok ciddi olduğunu kabul edip sınır dışı işleminin durdurulmasına karar verdi. Çocuğu ve kendisi Şubat'ın ilk haftasında serbest bırakıldı ama bu bilgi yine öncelikli olarak avukatına verilmedi. Mülteci-Der ile röportajında Kılıç müvekkilinin güvenliğine yönelik endişeliydi çünkü salındıktan sonra birden kaybolduğunu söyledi: *“Endişeliyim çünkü salındığı gün salındığını bilen bazı adamlar Rusya'daki aile evini ziyaret etmiş ve aileye onu bulup öldüreceklerini söylemişler. Bu epey şüphe verici, çünkü benim bile salındığından haberim yoktu ve buna ilaveten Bursa'dayken memurlar ona bir akrabasının onu görmek istediğini söylemişler, o görüşmeyi reddetmiş çünkü Türkiye'de onu ziyaret edebilecek birisinin olmadığını söylemiş. Buna rağmen adam onunla konuşabilmiş ve onun son kocasını ve ailesini tanıdığını ve eğer onlar Çeçenistan'a gitmeyi kabul ederse ona yardım edebileceğini söylemiş.”*

Yukarıda adı geçen Çeçen çiftle ilgili olayda ise, neredeyse aynı durum yaşandı, yalnız onların geçerli bir pasaportu olduğundan üçüncü bir ülkeye gönderilmeyi kabul ettiler. Bu GİGM tarafından da kabul edildi. Avukat Kılıç: *“Onlar için güvenilir olan bir ülkeye gönderileceklerinden emindim ve onlar da bunu istemişlerdi ve GİGM ile yapılan anlaşmada da onlar için zulüm riski olan Rusya'ya gönderilmeyeceklerdi. Ancak bir sabah bir akrabasından aldığım telefonda çiftin Rusya'ya giden bir uçakta olduğu bilgisini aldım. Ailelerini gizlice haberdar etme şansı bulmuşlardı. Tam anlamıyla şok içerisindeydim. Bana ailenin şu anda onları serbest bırakmaya çalıştıkları söylendi, bütün mal varlıklarını satmışlar.”*

İlticaya erişim ve hak ihlalleri hakkında: *“Eğer böyle olaylar bizim gibi 'zorlu' avukatların müvekkillerinin başına bile gelebiliyorsa avukatsız olanların halini siz düşünün.”*

Avukatların müvekkillerini ve dosyalarını görmelerini engellemek, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 59/1-b maddesinde belirtilen gönderme merkezlerindeki yabancıların, avukatlarını görme ve onlara erişim hakkının açıkça ihlalidir. Ayrıca aynı yasaya göre, merkezlerde idari gözetim altında tutulan kişilerin akrabalarını görmelerini ya da telefonla konuşmalarını engellemek de yasa dışı.

Avukatların iltica mülakatında bulunmasını engellemek de, kişinin isteği üzerine avukatlarının mülakatta bulunabileceğini belirten YUKK 75(1) sayılı maddesinin açıkça ihlali.

¹² Anayasa Mahkemesi Ara Kararı, Başvuru No 2016/220, Ocak 20, 2016
<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/dc1f5baf-97a1-4c82-b8f0-297176907fc2?wordsOnly=False>

Yaşam Hakkı

29 Ekim 2015 tarihinde, iki muhalif Suriyeli gazeteci Şanlıurfa'daki evlerinde öldürüldü. İbrahim Abdulkadir (20) Şanlıurfa'da çıkan Arapça Ayn Vatan gazetesinin yazı işleri müdürü, Firaz Hamadi ise aynı gazetede muhabirdi. Her ikisi de, Suriye Rejimi ve IŞİD tarafından yapılan zulümler hakkında haber yapan 'Rakka Yavaşça Katlediliyor' isimli yurttaş gazeteci grubunun üyesiydi. Her iki gazeteci de, her ikisinin vahşice öldürülmesini daha sonradan üstlenen IŞİD'den tehditler almıştı. Kurbanlar katillerden birini tanıyordu. Gazetecileri, IŞİD'den kaçtığına inandırdı ve onlarla aynı eve yerleşti. Medyada katillerin üçünün Rakka'ya geri kaçtığı ve dördüncüsünün de Almanya'da olabileceği yer aldı¹³.

Bu olay Suriye Rejimi ve IŞİD'e muhalif olmanın tehlikelerini kanıtlıyor. Türkiye karşıt sesleri korumak adına gerekli adımları atmıyor.

Bu ölümlerin devamı iki ay sonra Najî Al Jarf'ın ölümüyle sürdü. Kendisi Suriye Rejiminin baskı ve tehditlerinden kaçan ve iki senedir Gaziantep'te yaşayan iyi tanınmış bir insan hakları aktivisti, muhalif gazeteci ve yönetmendi. Alhita (Buğday) adında insan hakları ve demokrasi savunucusu bir dergi çıkarıyordu ve IŞİD'in Halep'teki vahşetiyle ilgili bir belgeseli yeni bitirmişti. IŞİD'den ve Suriye Rejiminden tehditler almaya başladı ve Türkiye'deki yetkililerden yakın koruma talep etti. Kendisinin ve ailesinin daha fazla güvende olmadığını anladığında Fransa'ya sığınma talebinde bulundu. Bu vaka kabul edildi ve 28 Aralık'ta Fransa'ya gideceklerdi. Fakat 27 Aralık'ta Najî Al Jarf Gaziantep sokaklarında susturuculu tabancayla öldürüldü. Onun sığındığı bir ülkedeki bu güpegündüz işlenen cinayet, Türkiye'deki seküler Suriyeli muhalif seslere açık bir sinyal ve Türkiye'de tanınmış Suriyeli muhalif şahsiyetlerin hayatını korumadaki Türk yetkililerin başarısızlığını da göstermiştir. Yine de birçok iş arkadaşının katıldığı cenazesinde bile hiçbir güvenlik önlemi alınmadı¹⁴.

Suriyeli-Türk kültürü ile ilgili bir STÖ olan Hamish'in üyesi Şenay Özden'e göre: *"Bu üç ölüm de Şanlıurfa ve Gaziantep'te yaşayan Suriyeli muhalifler arasında büyük bir korku yarattı. Şu an çoğu Türkiye'nin onlar için güvenli olmadığını düşünüyor."* Özden özellikle Najî Al Jarf'ın öldürülmesinden sonra demokratik Suriyeli muhaliflerin önde gelen üyeleri arasında Avrupa'ya iltica başvurusunda bulunmayı düşünmeye başladığını söyledi ve bu durum şüphesiz onların Suriye'nin geleceği üzerindeki etkilerini zayıflatmakla sonuçlanacaktır¹⁵.

36 yaşındaki başka bir Suriyeli gazeteci Muhammed Zahir El-Sherkat, 10 Nisan 2016'da Gaziantep'te maskeli bir saldırgan tarafından yakın menzilde boynundan vuruldu ve ağır

¹³ <http://www.amerikaninsesi.com/a/bir-isid-cinayetinin-anatomisi/3196382.html> & <http://www.milliyet.com.tr/infaz-timi-kamerada--gundem-2195058/>

¹⁴ Gaziantep Valiliğinin yaptığı basın açıklamasına göre, polis Najî El Jerf'in öldürülmesi ile ilgili geniş çaplı bir araştırma yaptı ve silahlı saldırıda 2 kişinin olduğu, saldırganlardan birinin yakalandığı ve saldırganın evinde bomba üretmek üzere malzemelerin bulunduğu belirtildi. <http://www.haberler.com/suriyeli-gazeteciyi-2-kisinin-oldurdugu-1-supheli-8041089-haberi/>

¹⁵ Şenay Özden ile yapılan mülakat, 21.02.2016. Şenay Özden'e bizle paylaştığı bilgiler için teşekkür ediyoruz.

yaralandı. Daha önceden Suriye’de de bir suikast girişimine maruz kalmış ve Halab Today’de çalışmaya başlamıştı. Ama ikinci suikast girişiminden sonra hastanede hayatını kaybetti¹⁶.

Ülkeye Girişin Yasaklanması

19 Nisan 2016 tarihinde, İçişleri Bakanlığı tarafından Meclise verilen bilgiye göre Türkiye IŞİD’le mücadele kapsamında, 96 ülkeden 3.392 yabancıyı sınır dışı etti ve 128 ülkeden 41.027 kişiye ülkeye giriş sınırlaması getirildi¹⁷. Şüphesiz yabancı savaşçıların Türkiye üzerinden Suriye’ye girmeye çalışmaları hem ulusal hem de uluslararası gündemi meşgul eden bir konu oldu. Türkiye üzerinde, yabancı savaşçılara karşı mücadelenin güçlendirilmesi konusunda büyük bir baskı var. Fakat Türkiye'nin bu yöndeki önlemlerinde bazı gariplikler var zira bazı kişiler hiçbir delil, resmi bir soruşturma veya mahkeme kararı olmadan tutuklanıyorlar, alıkonuluyorlar ve bazen geri göndermeme ilkesini açıkça ihlal eden bir şekilde sınır dışı ediliyorlar.

Ekim 2015’den beri, kanıt olmaksızın, suç işlediklerine ve yabancı savaşçı olduklarına dair şüpheler nedeni ile gözetim altına alınan mülteciler, Mülteci-Der’in dikkatini çekti. Avukat Taner Kılıç’la yapılan röportajda kendisinin avukat olarak katıldığı iki davada, bir yaşındaki kadar küçük çocuklara dahi G87 kodu girildiğini söyledi.

Şenay Özden tarafından Mülteci-Der’in dikkatine sunulan bir olayda, Türkiye’deki akrabalarını ziyarete gelen Suriyeli bir akademisyen, kendisini geri gönderme merkezinde bulmuştu. Türkiye’den çıkıp çalıştığı ve oturma izni aldığı üçüncü bir ülkeye seyahat edeceği zaman havaalanında pasaport kontrolü sırasında sahte pasaportla suçlandı. Ancak pasaportu gerçekte ve Türkiye’ye daha önceki girişlerinde kullanmıştı. Daha sonra pasaportunun sahte olmadığı ama ülkeden çıkışıyla ilgili başka bir sorun olduğu söylendi. Havaalanında geri gönderme merkezine transfer edildi ve 10 gün boyunca orada kaldı. Bu, Türk istihbaratından alınan bilgilere göre isminin IŞİD şüphelisi listesinde olmasından kaynaklanıyordu. Ancak bu bilgi asılsızdı ve tek bağlantı IŞİD’in Suriye’deki karargahı olarak bilinen Rakka’da doğmuş olmasıydı. Kendisinin Türkiye’ye girişi yasaklandı. GGM yetkililerine, özgeçmişi ve çalıştığı yer ile ilgili sunulan bilgilere ve eğer zamanında dönemezse işini ve 3. ülkedeki ikamet iznini kaybedeceğine dair yapılan uyarılara rağmen hiçbir geçerli kanıt olmaksızın merkezde tutulmaya devam etti. Dava yalnızca mahkemeye ulaştığında IŞİD’le bağlantısına ya da suçla ilişkisine dair sağlam bir kanıtın olmamasından, gözaltında tutulamaz kararı alındı¹⁸. Mahkeme gözaltı kararını kaldırdı ve pasaportunun geri verilmesi kararı verdi. Serbest bırakılması üzerine yaşadığı ülke olan üçüncü ülkeye gönderildi. Yalnız ülkeye giriş yasağı yetkililer tarafından kaldırılmadı ve dava devam ediyor.

¹⁶ Al Jazeera, 13 Nisan 2016, <http://www.aljazeera.com/news/2016/04/syrian-journalist-shot-isil-turkey-dies-160413074030033.html>

¹⁷ Milliyet, 20 Nisan 2016, <http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakani-efkan-ala-ankara-yerelhaber-1326286/>

¹⁸ Şenay Özden ile yapılan mülakat, 21.02.2016

Açık Kapı Politikası ve Suriye İçerisinde ‘Güvenli’ Alanlar

Türkiye halen Suriye’den kaçan mültecilere yönelik açık kapı politikası uyguladığını söylese de Suriye ile olan bütün sınırların kapalı olduğu aşikâr. Ayrıca medyada çıkan bazı haberler Türkiye’ye düzensiz şekilde girmeye çalışanların Türk askeri kuvvetleri tarafından engellendiğini ve bazen vurulduğunu iddia ediyor.

Mahmoud al Matar isimli bir adamın yeğeni tarafından Mülteci-Der’in dikkati başka bir olaya çekildi. Mahmoud al Matar altmışlarında karısı iki kızı ve bir oğluyla memleketi Rakka’dan kötüleşen durum yüzünden ayrılma kararı alan biri. 22 Mart’ta aile Hatay Reyhanlı’dan ülkeye düzensiz bir biçimde girmeyi denedi. Gece vaktiydi ve sınırın Türkiye tarafından vuruldular. Mahmoud al Matar orada öldü. Ailesi ölü bedenini başka bir aile bireyi daha vurulur korkusuyla 30 saat sonra aldı. Ailesi Türk askerleri tarafından vurulduklarını ve ateş edilmeden önce herhangi bir uyarı yapılmadığını söylüyor¹⁹.

On binlerce Suriyeli sivilin Şubat’ta, Halep’te olan patlamadan beri sınırın Suriye tarafında resmi olmayan kamplarda bekletildiği bilinen bir gerçek. Suriye’ye başış konferansında konuşan eski Başbakan Davutoğlu 4 Şubat’ta en az 70.000 mültecinin Türkiye sınırına yaklaştığını söyledi²⁰. Ancak Türkiye hala onları ülkeye kabul etmedi ve sınırın diğer tarafındaki gayri resmi 10 kampta da ciddi bir yaşam tehlikesi altında hayatını devam ettirmektedir. Aslında 14 Nisan 2016’da Kilis’te bulunan Iğde, Havar, Kilis ve Hameyn mülteci kamplarına IŞİD tarafından saldırıldı. Medya, 10.000 kişinin yaşadığı Iğde’deki kampta bir kadın ve bir çocuğun öldüğünü yazdı. Bu saldırı sırasında IŞİD birkaç çadırı ateşe verdi ve birkaç kişiyi kaçırdı²¹.

Bu olaylar aslında Suriye içerisinde ‘güvenli alanlar’ olduğu, geri dönülebileceği iddialarının mutlak bir gerçekliği olmadığını gösteriyor.

Not: Bu gözlem raporu Pro-Asyl tarafından desteklenen “Ege’de Mülteci Destek Programı” çerçevesinde yayımlanmıştır.

¹⁹ Mahmoud Al Matar’ın yeğeni ile yapılan mülakat, 20 Nisan 2016

²⁰ <http://t24.com.tr/haber/basbakan-davutoglu-suriye-donorler-konferansinda-konusuyor,326833>

²¹ <http://www.cnnturk.com/turkiye/turkiye-sinirindaki-siginmaci-kamplarina-isid-saldirisi>